

Remissvar från Svenska Barnläkarföreningen (BLF)

Remissvaret stöds av Svensk Förening för Barn- och Ungdomspsykiatri (SFBUP), var god se även separat yttrande

Betänkande av Kommittén om den framtida svenska migrationspolitiken (Migrationskommittén) SOU 2020:54

SOU 2020:54: ”Migrationskommittén har haft i uppdrag att ta ställning till utformningen av den framtida svenska migrationspolitiken i syfte att fastställa en ordning som är långsiktigt hållbar. Utgångspunkten för uppdraget har varit att migrationspolitiken ska vara human, rättssäker och effektiv.”

Svenska Barnläkarföreningens (BLF) remissvar baseras på svenska barnläkares expertis om barns fysiska och psykiska utveckling, medicinska och sociala behov, samt konsekvenser av flykt, krig och traumatisering på barns psykiska hälsa och utveckling. BLFs 25 delföreningar och intressegrupper representerar olika barnmedicinska specialiteter inklusive skolhälsa, migration och barn som far illa.

BLF har i remissvaret även utgått från Barnkonventionen, som sedan 1 januari 2020 är svensk lag. Några aktuella artiklar i Barnkonventionen (alla 54 är listade på sidan 6):

§ 1: Som barn räknas varje människa under 18 år.

§ 3: Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

§ 4: Varje stat ska ta ansvar för och nyttja sina resurser till fullo för att uppfylla barns rättigheter. Där det behövs ska stater samarbeta internationellt.

§ 9: Barn ska inte skiljas från sina föräldrar, utom när det är nödvändigt för barnets bästa.

§10: Barn har rätt att återförenas med sin familj om familjen splittrats.

Sammanfattning av Svenska Barnläkarföreningens (BLF) remissvar:

- BLF noterar med stor oro att betänkandet genomgående saknar konsekvensbeskrivningar för hur de olika förslagen påverkar barns utveckling, hälsa och rättigheter i relation till Barnkonventionen, som från 1 januari 2020 är svensk lag.
- Barnkonventionen slår entydigt och kompromisslöst fast barns rätt till sina familjer (utom när familjerna inte är lämpliga för barnet) som en grundprincip som därmed kan påverka förslagen till familjeåterförening, krav för uppehållstillstånd och försörjningskrav.
- Ur ett barnperspektiv är de korta tillfälliga uppehållstillstånden bekymmersamma och riskerar att allvarligt påverka barnens trygghet, anpassning, skolgång och utveckling och familjernas återhämtning och integration.
- BLF instämmer inte i kommitténs bedömning att betänkandet medför att rättssäkerheten i asylprocessen stärks – sett ut ett barnperspektiv. Barnkonventionen nämns på några ställen i dokumentet men är inte integrerad i de förslag som läggs fram. Det borde framgå tydligare i dokumentet hur det föreslagna regelverket ska stödja, skydda och integrera barn och utgå från den starka evidens och forskning som finns tillgänglig.

Svenska Barnläkarföreningens (BLF) specificerade synpunkter på delar av betänkandet:

- Tidsbegränsade uppehållstillstånd som huvudregel

Bakgrund: Kommittén särskiljer tre grupper: kvotflyktingar, flyktingar och alternativt skyddsbehövande. Tidsbegränsade uppehållstillstånd är huvudregel (utom för kvotflyktingar) och för flyktingar gäller ansökningar i 2-3 omgångar med tillstånd som varar: (1-)3 år, därefter 2 år och ansökan om permanent uppehållstillstånd, och för alternativt skyddsbehövande: 13 mån, därefter (1-)2 år och ytterligare (1-)2 år och ansökan om permanent uppehållstillstånd. Vid anknytning är uppehållstillståndens längd samma som för anknytningspersonen.

BLF: Sett ur ett barnperspektiv är giltighetstiden 1-3 år för uppehållstillstånden kort med hänsyn till barns behov av trygghet, anknytning, utveckling och skolgång. Dessutom handlar det ju som regel om upprepade perioder av tidsbegränsade tillstånd. Det betyder att långa och viktiga perioder av barns psykiska och sociala utveckling kan påverkas. Sociala relationer utanför familjen som skapas under t.ex. adolescensutvecklingen bryts eller betraktas hela tiden som tillfälliga, något som kan påverka barnets förmåga till sociala relationer under hela vuxenlivet.

- Permanenta uppehållstillstånd

Bakgrund: Permanenta uppehållstillstånd får enligt förslaget beviljas om utlänningen uppfyller krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap, kan försörja sig (regeln gör undantag för bl.a. barn) och det med hänsyn till utlänningens förväntade levnadssätt inte råder tveksamhet om att ett permanent uppehållstillstånd bör beviljas. Ett permanent uppehållstillstånd ska också förutsätta att utlänningen haft tidsbegränsade uppehållstillstånd i Sverige i minst tre år. Vandelskravet ska inte gälla för personer under 15 år.

BLF: Här borde konsekvenserna av att ett gift/sambo par med barn får olika resultat beskrivas tydligare – vad händer om den ena föräldern blir godkänd och den andra underkänd? Finns det risk att familjen tvingas att splittras för att den ena föräldern inte får fortsatt uppehållstillstånd?

Om man är 15 år bedöms man som straffmyndig, men i Sverige är regeln att man försöker återanpassa barn som befunnits skyldiga till brott, vilket också är förenligt med Barnkonventionen § 40: Barn som anklagas för brott, eller har blivit dömt för en straffbar handling, har rätt att behandlas rättvist och respektfullt, få juridiskt stöd samt återanpassas i samhället.

- Anhöriginvandring

Bakgrund: För anhöriginvandring finns krav som att den omfattar make/sambo samt ogifta barn. Anhöriginvandring kan även omfatta nära anhörig som ingått i hushållet och till vilken det finns ett särskilt beroendeförhållande som fanns redan i hemlandet.

BLF: Betänkandet behöver förtydligas, då det kan finnas omständigheter som kan drabba barn. Hur ställer sig förslaget till gifta barn som inte fyllt 18 år – t.ex.: 17-årig dotter (till anknytningsperson) som är änka med baby i flyktingläger? Både den unga mamman/dottern och babyn omfattas av Barnkonventionen och bör skyddas även om lokala traditioner har medfört att hon redan blivit gift (kanske mot sin vilja).

- Möjlighet att vägra uppehållstillstånd vid anknytning drabbar små barn till unga föräldrar?

Bakgrund: Kommittén föreslår att ett uppehållstillstånd ska få vägras

– en utlänning som är make eller sambo till någon som är bosatt eller som har beviljats uppehållstillstånd för bosättning i Sverige, eller

– ett utländskt barn som är ogift och har en förälder som är gift eller sambo med någon som är bosatt i eller har beviljats uppehållstillstånd för bosättning i Sverige om någon av makarna eller samborna är under 21 år. (BLFs understrykning)

BLF: Denna mening är lång och svårtolkad. Om den betyder att kommittén menar att ett litet barn till unga föräldrar, under 21 år, kan vägras uppehållstillstånd och därmed riskera att separeras från sina föräldrar så är det ett extraordinärt ställningstagande som helt går emot de centrala paragraferna i Barnkonventionen, och därmed svensk lag om att alltid agera för barnets bästa och att inte separera barn från föräldrar.

- Försörjningskrav och snäva tidsaspekter vid anhörginvandring kan drabba barn

Bakgrund: Kommittén föreslår att försörjningskravet ska innebära ett krav på att anknytningspersonen ska kunna försörja både sig själv och den anhörige och ha en bostad av tillräcklig storlek och standard för sig och den anhörige. Enligt en av reservationerna i betänkandet så har ett tidigare domslut medfört att fem barn i en familj inte kunde omfattas av anhörginvandring då föräldrarna hade för låg inkomst. I ett annat inlägg i betänkandet beskrivs att föräldrar som inte uppfyllt försörjningskravet har behövt välja ut något/några av sina barn för anhörginvandring.

Kommittén föreslår vidare att om anknytningspersonen har beviljats uppehållstillstånd som eller förklarats vara flykting eller alternativt skyddsbehövande ska försörjningskravet gälla endast om ansökan om uppehållstillstånd görs senare än tre månader efter att anknytningspersonen beviljats uppehållstillstånd som eller förklarats vara flykting eller alternativt skyddsbehövande,...

BLF: Ett flertal uppföljningar har visat hur svårt det är för nyanlända att snabbt etablera sig på svensk arbetsmarknad. Om en familj kommer ifrån varandra under flykt och en förälder erhåller uppehållstillstånd i Sverige så ställer betänkandet försörjningskrav (tillräcklig lön och bostad) om inte resten av familjen inom tre månader ansökt om uppehållstillstånd.

Kravet på den asylsökande framstår som orimligt och det kan få svåra konsekvenser för barn som befinner sig på flykt men inte kan få uppehållstillstånd och därmed separeras från en förälder. Försörjningskravet för anknytningspersonen sätts utifrån antalet barn och kan kräva en relativt hög lön, som överstiger normallöner, enligt en av reservationerna. BLF har svårt att bedöma denna uppgift med tillgängliga uppgifter men vill åter framhålla Barnkonventionen och att den rimligen gäller även för familjer med uppehållstillstånd och att det är barnets bästa som gäller och att barn inte ska separeras från sina föräldrar.

- Inkluderar uppehållstillstånd på grund av humanitära skäl svårt sjuka barn?

Bakgrund: Kommittén föreslår att om uppehållstillstånd inte kan beviljas på annan grund, ska tillstånd få beviljas en utlänning om det vid en samlad bedömning av utlänningens situation finns sådana synnerligen ömmande omständigheter att han eller hon bör tillåtas stanna i Sverige. Vid denna bedömning ska utlänningens hälsotillstånd, anpassning till Sverige och situation i hemlandet

särskilt beaktas. Kommittén föreslår vidare att barn ska få beviljas uppehållstillstånd enligt den föreslagna bestämmelsen även om de omständigheter som kommer fram inte har samma allvar och tyngd som krävs för att tillstånd ska beviljas vuxna personer. (BLFs understrykningar)

BLF: Välkomnar den särskilda formuleringen om barnen. Här skulle dock ett förtydligande behövas - omfattar ”synnerligen ömmande omständigheter” även behov av medicinsk kvalificerad vård? Vår erfarenhet är att ”synnerligen” betecknar extraordinära undantag medan ”särskilda” skulle vara säkrare ur ett barnrättsperspektiv då det innebär något mindre starka krav. Här finns etiskt mycket svåra situationer som behöver genomlysas – då patientansvariga läkare annars riskerar att hamna i diskussioner med myndigheter om att man t.ex. tvingas avstå från transplantationer hos livshotande sjuka asylsökande barn i Sverige (vilket resulterar i att de avlider, en situation som bedöms som fullständigt medicinskt oetiskt) om de inte kan stanna för efterbehandling. Här finns igen ett problem som gäller längden på uppehållstillstånd då en del medicinska tillstånd kan behöva längre uppföljning.

I betänkandet beskrivs att många länder inkluderar humanitära skäl i lagstiftningen, och i bl.a. Finland kan man bevilja uppehållstillstånd i fall där man ser att ett annat beslut skulle strida mot grundläggande mänskliga värderingar. En sådan formulering, anpassad för barn efter Barnkonventionen, skulle kunna medföra en tryggare och etiskt mer acceptabel handläggning för sjuka barn.

- Ensamkommande barn

Bakgrund: Ensamkommande barn är en mycket utsatt grupp av barn som ofta genomgått traumatiska upplevelser innan de anländer till Sverige. Skälen för dessa barns asylsökande varierar, många har tappat bort sina familjer under en flykt, men en del har skickats före för att fungera som anknytningspersoner i Sverige.

BLF: Oavsett asylskälen så omfattas dessa barn av Barnkonventionen och deras rätt till uppehållstillstånd måste relateras till Barnkonventionen/svensk lag. En viktig aspekt är att de medicinska åldersbedömningarna måste baseras på vetenskapligt grund. Bedömningarna har bemött kritik och därför välkomnar vi den utredning som regeringen tillsatte i juni 2020.

Ensamkommande barn bör fortsatt få ett offentligt biträde i asylprocessen och god man så snart som möjligt. Då kvaliteten på offentliga biträdena har diskuterats välkomnar vi kommitténs förslag att tillsätta en utredning som ser över systemet med offentliga biträden, med särskilt fokus på asylärenden, och att inom ramen för denna utredning överväga att införa specifika behörighetskrav för offentliga biträden.

- Forskningsreferenser i urval

Jakobsen M, Meyer DeMott MA, Wentzel Larsen T, Heir T. The impact of the asylum process on mental health: a longitudinal study of unaccompanied refugee minors in Norway. *BMJ Open* 2017;7:e015157.

Ensamkommande barn är i hög utsträckning traumatiserade, 96% hade upplevt minst en allvarlig livshändelse, vanligast livshotande händelser (82 %), fysiska övergrepp (78%), förlust av nära släkting (78%). Hos de som fick avslag försämrades den psykiska hälsan under studiens genomförande.

Hagström A, Hollander AC, Mittendorfer Rutz E. Kartläggning av självskadebeteende, suicidförsök, suicid och annan dödlighet bland ensamkommande barn och unga. Inst. för klinisk neurovetenskap och folkhälsovetenskap, Karolinska Institutet. Rapport, 31 jan 2018. ISBN 9789176760529.

En svensk studie visar en tiofaldigt ökad risk för självmord bland ensamkommande barn och unga jämfört med jämnåriga i Sverige under 2017.

Stöd till ensamkommande barn och unga – effekter, erfarenheter och upplevelser. Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. Rapport SBU Bereder 294/2018.

Ensamkommande barns och ungas erfarenheter av trauma och förlust, i kombination med osäkerhet om framtiden, innebär en brist på grundläggande trygghet, kontroll och säkerhet. Det påverkar förmågan att hantera sin vardag och sina svårigheter samt att kunna se en framtid.

Fazel M, Reed RV, PanterBrick C, Stein A. Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. *Lancet* 2012;379:26682.

Systematisk översikt av vetenskapliga studier som följt nyanlända barn på flykt från ankomst och framåt och sett att traumabelastningen före flykten har starkt samband med den psykiska hälsa efter ankomsten men att på sikt är det förhållandena i ankomstlandet som är avgörande.

Ascher H, Mellander L. Asylsökande barns tankar om hälsa. I: Andersson H, Ascher H, Björnberg U, Eastmond M (editors): Mellan det förflutna och framtiden - Asylsökande barns välfärd, hälsa och välbefinnande. Göteborg: Göteborgs universitet, Centrum för Europaforskning; 2010. p. 207-42.

Forskningsrapport som visar på föräldrarnas stora betydelse för asylsökande barns hälsa och mående framgång.

Barnkonventionen (med de olika artiklarna i kort format) (BLFs understrykningar)

1. Som barn räknas varje människa under 18 år.
2. Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.
3. Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.
4. Varje stat ska ta ansvar för och nyttja sina resurser till fullo för att uppfylla barns rättigheter. Där det behövs ska stater samarbeta internationellt.
5. Barnets föräldrar eller annan vårdnadshavare ansvarar för barnets uppfostran och utveckling. De ska också stötta barnet i att få sina rättigheter uppfyllda.
6. Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.
7. Barn har rätt till eget namn och ett medborgarskap. Barnet har rätt, så långt det är möjligt, att få veta vilka dess föräldrar är och få deras omvårdnad.
8. Barn har rätt till sin identitet, sitt medborgarskap, sitt namn och sina släktförhållanden.
9. Barn ska inte skiljas från sina föräldrar, utom när det är nödvändigt för barnets bästa.
10. Barn har rätt att återförenas med sin familj om familjen splittrats.
11. Varje stat ska bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet.
12. Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.
13. Barn har rätt till yttrandefrihet; att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter, med respekt för andra personers rättigheter.
14. Barn har rätt att utöva vilken religion de vill, eller ingen alls.
15. Barn har rätt att delta i föreningar och fredliga sammankomster.
16. Barn har rätt till ett privatliv.
17. Barn har rätt att få tillgång till information via till exempel internet, radio och tv. Staten ska uppmuntra att det skapas material som är av värde för barn och som inte är skadligt.
18. Barnets föräldrar eller vårdnadshavare, har gemensamt huvudansvar för barnets uppfostran och utveckling, med statens stöd.
19. Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp.
20. Barn som av olika anledningar inte kan bo kvar i sin hemmiljö har rätt till skydd och stöd från staten, samt rätt till ett alternativt hem.
21. Vid adoption ska staten säkerställa att största vikt ges till vad som bedöms vara barnets bästa.
22. Barn på flykt har rätt till skydd, och hjälp att spåra och hitta sina föräldrar eller andra familjemedlemmar.
23. Barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp att aktivt delta i samhället.
24. Barn har rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård samt till rehabilitering. Traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas.
25. Varje stat ska regelbundet se till att ett barn som är omhändertaget av myndigheter behandlas väl.
26. Barn har rätt till social trygghet samt till statligt stöd, ifall föräldrar eller annan vårdnadshavare saknar tillräckliga resurser.
27. Barn har rätt till skälig levnadsstandard, till exempel bostad, kläder och mat.
28. Barn har rätt till utbildning. Grundskolan ska vara obligatorisk, kostnadsfri och tillgänglig för alla.
29. Skolan ska hjälpa barnet att utvecklas och lära barnet om mänskliga rättigheter.
30. Barn som tillhör etniska, religiösa eller språkliga minoriteter, eller som tillhör ett urfolk, har rätt till sitt språk, sin kultur och sin religion.
31. Barn har rätt till lek, vila och fritid.
32. Barn har rätt att skyddas mot ekonomiskt utnyttjande och mot arbete som är skadligt eller som hindrar barnets skolgång.
33. Barn ska skyddas från narkotika.
34. Barn ska skyddas från alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp.
35. Varje stat ska förhindra bortförande och försäljning av, eller handel med, barn.
36. Varje stat ska skydda barn från alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet.
37. Barn ska inte utsättas för tortyr, annan grym behandling, bestraffning eller dödsstraff. Frihetsberövande av ett barn ska ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid.
38. Varje stat ska säkerställa skydd och omvårdnad av barn som berörs av en väpnad konflikt.
39. Barn som har utsatts för vanvård, utnyttjande, övergrepp, tortyr eller väpnade konflikter har rätt till rehabilitering och social återanpassning.
40. Barn som anklagas för brott, eller har blivit dömt för en straffbar handling, har rätt att behandlas rättvist och respektfullt, få juridiskt stöd samt återanpassas i samhället.
41. Om det finns bestämmelser i en stat, som går längre för barns rättigheter än innehållet i barnkonventionen, gäller de bestämmelserna.
42. Varje stat ska göra barnkonventionen allmänt känd bland både vuxna och barn.
- 43-45. Regler om hur barnkonventionen följs upp och vad stater ska göra för att följa den.
- 46-54. Regler om hur de som bestämmer i länderna ska göra för att följa barnkonventionen.